

Egyházi beszéd.*

Jel. 2. 10.

Kedves afiai! Midőn ez alkalommal először szólok hozzátok, miht az én lelki gondozásom alá helyezett hiveimhez, fogadjátok szeretetteljes üdvözetemet. A keresztény szeretet melegével köszöntlek titeket e vadregényes erdőségek közepén, hova tán a világ bánatalmai elől, vagy a könnyebb megélhetés reményében, kiköltözve ősi földetekről, a világtól elszakadva, de annak terhét, gondját épp úgy érezve, hordozva élték, szétszórodva itt, e *Szakadásnak* nevezett kanyargó völgy ölén.

A világ bánatalmai elől menekültetek-e ide vagy a könnyebb megélhetés reménye hozott-e el a Nyárádrteréről? Nem kutatom okát Már az a tény, hogy itt állandóan letelepedtetek, bizonyítja, hogy nem esalt meg a reménység, mely ide vezérelt. S lehet, hogy a megélhetésre is több s könnyebb módot nyújtanak ez őserdők tüzelő- és szerszám-fái; a testi életet, egészséget pedig biztosan jobban táplálja s még a lelket is vidámabb, kellemesebb hangulatba ringatja bérezeitek, erdőitek tiszta, üdítő levegője, patakjaitok és forrásaitok kristálytiszta vize.

De az élet gondjai, terhei, bajai — mint mindenütt a világon — itt is megvannak; a megélhetés, a boldogulás itt is küzdelemmel jár; erdőitek zúgásába, patakjaitok csörgedezésébe ti is belé vegyítetek olykor-olykor a bánat sóhaját, a fájdalom siralmát, mert a csapásokat, az Úrnak látogatásait sehol és senki ki nem kerülheti s az élet itt is csak siralom völgye.

Ila tehát a testi élet és egészség szempontjából némi előnyben vagytok is, velünk a nagyobb tömegben s nem ily szűz-tiszta levegőű és vizű helyek lakóival szemben; s ha tán lelkileg is vidámabbnak érzitek itt magatokat, mint mi, kiket az emberi bánatalmak is gyakrabban háborgatnak és keseritnek: de az itt is meglevő lelki szükségek kielégítése tekintetében sokkal rosszabb a ti sorsotok, nehezebb a ti helyzetetek.

Iskolátok, tanítótok, hol és kiáltal gyermekeiteket a tudományban s az Ur beszédének intésében neveltessétek; templomotok, papotok, hol és kinek vezetése mellett, az ide is elhozott Atyáitok

* Elmondattott az ugynevezett *szakadási* szorványban.

Istenének szolgáljatok, nines! Egészen magatokra vagytok hagyatva, utalva lelki szükségitekben! Nevelő, vezető tanács-adó nélkül álltok lelki ügyeitekben! S mikor, mint szomju szarvas az enyhítő forrás-vizre, úgy vágyik lelketek az Ur házába s szomjazza az örökélet beszédének mennyei italát, messze kell vándorolnotok s ott sem találjátok fel a mi hitünk tiszta és üdítő forrását, az evangéliumnak, az Ur Jézus tudományának a mi értelmünk szerinti beszédét, hirdetését. Romlatlan lelketek bizonyosága, hogy ez állapottal megelégedni nem tudtatok; Atyáitok Istenéről teljesen megfelekezni nem akartatok, hanem nagyobb lelki gondozás, gyakoribb lelkészi látogatás után áhítottatok. Szívesen meg is örvendeztetlek nemcsak ígérettel, hanem annak beváltására is bennem kész akarral, búzgósággal is, csakhogy a jó Isten segedelmével megmenthesselek a pásztornélküli nyáj sorsától, melyet rendesen két veszély fenyeget: vagy elhordják a ragadozók, vagy tiltott helyre, levegőre téved. Titeket is a lelki gondozatlanság hasonló két veszélye fenyeget: hűtlenné lehettek őseitek Istenéhez, vallásához s eltévedhettek a bűn tiltott utaira, az erényénél simább, virágosabb mezőire.

Pedig ti, kik a könnyebb megélltetés, boldogulás reményében még atyáitok földéről is kiköltöztetek s e vadon erdőségek lakói lettetek: bizonyosan tudjátok, tapasztaltátok, hogy a boldogulásnak úgy itt, mint mindenütt egyetlen feltétele: a hűség, a kitartás mindenekben, mindennemű kötelességeink teljesítésében.

Az alapigéket is a tiétekhez hasonló sorsban, a Páthmósz szigetén számkivetésben élő János apostol írja az egyik kis-ázsiai gyülekezet angyalához, az az lelki tanítójához. Épp ezért jöttem az első alkalommal is az ő buzdító szavával hozzátok, s mert a hasonló sorsban levők inkább megértik s átérzik egymás szavát, ezért választottam első tanításom alapigéjéül, a világtól — éppen mint ti — elszakadva élő apostol szavait: „Légy hiv mindhalálig s neked adom az életnek koronáját.“

Mindhalálig hiveknek kell tehát lennetek, hogy elnyerhessétek az életnek, t. i. az örökéletnek koronáját. A hűségnek azonban két kellékre van szüksége: *tárgyra*, melyhez ragaszkodjék és *támaszra*, mely attól eltántorodni ne engedje. Hűségetek tárgyaiul: *családokat, egyházakat és hazákat*, támaszául magamat ajánlom, mint lelki pásztorotokat. Legyetek tehát mindhalálig hivek

Először *családotokhoz*. Mi a család? Férj és feleség, szülők és gyermekek. Egy kis társaság, melynek alapítója, fentartója és megáldója maga az Isten s melynek kebelébe helyezte el Isten az emberi boldogság legbővizűbb és legüditőbb forrását. Isten oltotta az emberbe a faj fentartás és szaporítás ösztönét s teremtette az első embernek segítő társul — feleségül a nőt, mi által megalapította a családot. Isten oltotta a férj és nő, szülők és gyermekek szívébe a legmélyebb és legerősebb szeretetet, mely a család fentartója, legbiztosabb fundamentuma s Isten a megáldója is a szeretet legbiztosabb alapján épült minden családnak, melyet gyerme-

kekkel s azokban a legtisztább örömmel és boldogsággal áld meg. A család egy kis része a menyországnak, egyik zúga a Paradicsomnak vagy a költő szerint: „*melegítő nap Grönland örökös haván, hűs ernyő Afrika homokján.*“ Igen, mert a midőn a gyűlölettel, rossz indulattal telt világban megfázik szived, didereg leked: a családban társad és gyermekeid hí szerelmén fölmelegülsz s midőn a küzdelem és szenvedés tűzében ég leked, izzad homlokod: ticed szeretetének résztvevő, biztató és bátorító szava és tekintete, mint enyhítő fuvalom járja át leked, mint hűs ernyő borul föled s törli le arczád veritékét. Ez és ilyen a család. Ez iránt intlek halálíg való hűségre. A kinek ilyen családja van: attól nem kívánok egyebet, mint hogy mindhalálíg ilyen legyen; a kié nem ilyen, hogy ilyen lenni törekedjék, mert a családot magunkra nézve a boldogság bő és tiszta vizü forrásává tenni s azt sem megapadni, sem megzavarodni nem engedni: ebben áll az a hűség, melyet töletek a család alapítója — Isten és saját boldogságtok nevében, érdekében kívánok.

Oh mert oly gyarló az ember! Még a boldogság e legáldottabb forrását is annyiszor megzavarja, mint az oktalan állat azt, melyből inni akar. A férj nejét, a nő férjét ha szereti is: nem mindig szereti hiven. Megismervén egymás hibáit, gyengéit, melyeket — az apostol szerint — a hű és soha el nem fogyó szeretetnek el kellene fedezni, meghülnek egymás iránt; s itt a hűledezés, amott az igen forró szeretet teremt viszályt, békétlenséget, boldogtalanságot az egymás boldogítására egyesült házastársak között. Feledik a mai házastársak, hogy a családi hajlék szentély, hova tisztátalan szándékkal, indulattal belépni nem szabad; s hogy ott a tiszta szeretetnek kiolthatlan lánggal kell égni, lobogni, különben más melegébb éghajlat alá költözik a boldogság kényes madara.

Az egymást szerető házastársakat megáldja az Ég gyermekekkel, de a mai házastársak nem örvendenének, mint Ábrahám, midőn monda neki az Ur: „*tekints fel az égre, számláld meg a csillagokat s ha azokat megszámlálhatod: így leszen a te maradékok.*“

A gyermeket oly áldásnak tartják, melyből jobb a kevés vagy semmi, mint a sok, mert a gyermek nemcsak örömmel, hanem még több gondal, bajjal, küzdelemmel jár, s a mai kor dologtalan, kényelemszerető emberei nem akarják megérteni, hogy a küzdelemben, a munkában van az igazi élvezet s kevesen is tudják a család terhet békével, hűségesen hordozni, pedig a családra is alkalmazható az Ur Jézus szava: „*az én igám terhes de gyönyörűség.*“

Oh pedig mily rossz lélek, fásult szív lehet az, mely nem tud örömmel, jó kedvvel, lelkesedéssel dolgozni, küzdeni azokért, kiket Isten neki adott, az ő gondozására bizott; ki előtt kedvesebb a kényelem, tétlenség, sőt még a bűn párnája is, mint az a lelket emelő munka, melylyel megszerezhetjük gyermekeink mindennapi kenyerét, testi és lelki boldogságuknak feltételeit és eszközeit. S mit szólunk azokról, kik megfélelkezve családjukról, a koresmákban

és egyebütt, bűnös szenvedélyek oltárán pazarolják el keserves keresményüket s otthon fásult közönnyel hallgatják, vagy gorombán hallgattatják el kenyérért síró gyermekeiket?! Ezek már tul vannak azon, hogy meghallják a mi szavunkat; de ti, kedv. afiai, szeretett hiveim, nyissátok meg fületeket és sziveteket az intésnek és búzditásnak s legyetek hivesek mindhalálíg a szeretetben, munkásságban, takarékoságban, mert a ki még családja érdekében sem tud czekben kitartó hűséget tanusítani, az már könnyen szakít Istennel, ősei hitével, vallásával is s általában mindennel, mi ember előtt szent és tiszteletreméltó lehet.

Legyetek azért halálíg hivesek

Másodszor *egyházatok, szent vallásokok iránt*. Ha a család, mint Isten akaratan, rendeletén alapúlt intézmény, s mint a földi boldogságnak egyik legbiztosabb forrása, megérdemli töletek a halálíg való hűséget: megérdemli az a nagyobb család, — az egyház is, melynek tagjai, az a vallás is, melynek követői, s az az Isten is, kinek gyermekei vagytok, vagyis a mi unitárius szentegyházunk, vallásunk és egyedül való igaz Istenünk. Hűségre int ezek iránt az őseitek, atyáitok iránti tisztelet és szent kegyelet, kik a ti lelketekbe is átültetett, rátok is megőrzendő szent örökségül hagyott egy igaz Istenben való hitben eludtak el s tértek megatyáik közé, kiknek pora megmozdulna a sírban, lelke vádlólag lépne fel ellenetek az égben, ha hűtlenné lennétek az általok szentnek, igaznak, boldogítósnak tartott unitárius valláshoz, ha attól igaz ok nélkül — meggyőződés híján — esábitó szóra, fényes ígéretre elpártolnátok, elszakadnátok.

De hűségre inthet lelketek jobb meggyőződése is, ha tudjátok, hogy bár a mi egyházunk számra nézve nem a legnagyobb, anyagi javakban, nagy kiterjedésű uradalmakban nem bővelkedik; a mi Istenünk bár nem lakik kézzel csinált fényes templomokban s nem gyönyörködik szemet kápráztató ezifra ezeremouiakban: de számunk egyre nő, híriünk, nevünk az egész mívelt világon tiszteletben részesül s a legmíveltébb népek és emberek, lerázva a babonás hit lánczait, sietnek soraink közé állani; amazok gazdaságánál pedig drágább, becsesebb a mi kincsünk: az Ur Jézus tiszta és hamisítatlan tudománya, a szentírással és a józan észszel megegyező vallásunk.

A mi Istenünk az Ur Jézus, az apostolok és az első keresztények Istene és menyeyi Atya; a mi Jézusunk nem magát emberre alázó Isten, hanem Istenhez a lehető legközelebb jutott, a bűn tisztátalan hullámain felülemelkedett, tökéletes ember, dicső példadó, ki példájával minket is emel, nemesít, tökéletesít, Istenhez közelebb vonz; a mi szent lelkünk nem ama titokzatos istenségbe burkolt harmadik személy, hanem Istennek minden jó és igaz emberben működő, jóra és nemesre búzditó, bátorító szent lelke, ereje. A mi vallásunknak ninesenek lánczai és békői lelketek lenyügözésére, hanem szabad szárnyalást enged az Istenség felé, ninesenek érthe-

tetlen tanításai, melyeket azért kell hinnii, mert érthetetlenek, lehetetlenek; a mi vallásunk nem olyan hajlék, melybe mesterségesen kell világosságot hordani, hanem melyben a tiszta hit és isteni értelem napfénye világít; a mi egyházunk nem zárja el előletek az Istenhez vezető utat, kezetekbe adván egy sereg földi és égi pártfogó kulesát, hogy előbb azok ajtaján zörgessetek, ha Istenhez akartok jutni könyörgéseetekkel, megtérő lelketek töredezett imájával, s nem ezek pártfogásának mértéke, hanem kinek-kinek eselekedete, érdeme szerint igéri és biztosítja a menny üdvét és boldogságát. Ez az Isten, ez a vallás, ez az egyház megérdemli, hogy hozzá halálíg hívek s ősietek példáját követve, érette tenni, áldozni is készek legyetek; hogy tanításait, intéseit lelketekbe vésve, híven kövessétek, mert akkor elkerülitek a bűn ösvényét, s jártok az erény bár tövises, de üdvözítő ösvényén s lesztek családoknak boldog és boldogító, egyházatoknak buzgó és hasznos tagjai és hazátoknak is hű fiai és leányai, mely iránt

Harmadszor *szintén halálíg híveknek kell lennetek.* Mi a haza? Az a hely, hol születünk, hol bölesönk ringott s „*majd sírjaink domborulnak*“; az a föld, melynek barázdái termik mindennapi kenyereinket, forrásai, patakjai oltják szomjúságunkat, levegője élteti tüdőnket; az a bérez-völgy, sík vagy róna, hol eljátszottuk gyermekségünk gondtalan játékeit: kergetve a pillangókat „*s lovagoltunk fűzfa-sípot fűzre*“; az a mező, mely termette ifjuságunk örömvirágait s befogadja férfi korunk küzdelmes munkájának verejtékeseppjeit; az az út, melyen megöszült hajszálakkal, tántorgó léptekkel tipegünk a sír felé. Az a föld, melyen kívül a nagyvilágon számunkra nincsen hely, hol ismerős lenne fű, fa, virág, madárdal és emberajk beszéde s hol éppen ezért „*áldjon vagy verjen sors keze, élnünk, halnunk kell*“! Az a föld, melynek minden rögét honszerző és fenntartó őseink vére áztatta s az az örökség, melyet nekünk is vérrel vagy a hékés munka verejtékével meg kell tartanunk, őriznünk, ha hazátlan bújdosók lenni nem akarunk.

Ez a haza s ez iránt ne lennétek-e hívek, míg hantjával el-takar?! Ez édes anya iránt ne élne-e szivetekben a hűség szent érzelme, mely keblén hordani — míg éltek — meg nem szünik s ha meghaltok, poraitokat ölébe zárja s az örök álomban is édesen nyugtatja?! E jóltevő édes anyaföldhöz ne ragaszkodnátok-e, mint anyjához a gyermek, mint szerelmeséhez az ifjú, mint talajához a fa, hol kinyílt és elhullott virága!!

Oh szeressétek e drága földet, e jóltevő édes anyát a gyermeki ragaszkodás és hűség minden érzetével; szeressétek úgy, hogy vegyetek részt örömeiben, bánatában, küzdelmében, szenvedésében, dicsősége és felvirágoztatása munkájában!! Miként a tölgynek a vastag és hajszálvékony gyökerekegyüttesen adják azt az erőt, melylyel a legnagyobb viharnek is ellentáll: a haza megdönthetlen erőssége is, nemcsak a nagyok, hatalmasok, hanem a ti gyöngye vállaitokra és karjaitokra is támaszkodik. Miként a föld termékenysége és

virágzása az eső és harmat számtalan nagy és apró cseppjeit igényli: a haza jólétére és fölvirágzására is épp úgy szükség van a ti hangya szorgalmatokra és munkátokra, mint a nagyokéra és hatalmasokéra.

Tisztítsátok rozsdától a honvédelem ősi kardját, fegyverét s gyűjtsétek az erőt karjaitokba azok használatára is, — ha kell, — de forgassátok, használjátok a békés munka eszközét is szorgalommal, értelemmel, kitartó hűséggel, s munkáitokban ne csak az a tudat lelkesítsen, hogy magatok, családotok, egyházatok jóllétén, felvirágzásán dolgoztok, hanem az is, hogy hazátok felvirágzása, dicsősége nagy épületéhez is — ha nem többel — legalább egy-egy porond-szemmel ti is hozzájárultatok.

Adjátok meg Istennek, a mi Istené és a királynak és hazának is, a mi azoké. Igyekeztek halálig hű, munkás és hasznos polgárai lenni a hazának, hogy az is szeretettel fogadja majd ölébe poraitokat, vegyítse az előbb elszenderült hű honfiai- és leányoké közé s ringassa édes álmra abban a tudatban, hogy megfizettétek mindazt, mivel szent hazátoknak tartoztatok s hűségetek jutalmát — az életnek koronáját is bizonyosan elveenditek ama másik — az ébrenlét, örökélet hazájában.

Im, ez az én első tanításom, intésem hozzátok, melylyel lelki gondozástok reám bizott szent munkáját megkezdem. Halálig való hűségre intettelek a Patnósz szigetére száműzött apostol szavai alapján. Hűségetek tárgyaiul: *családokat, egyházakat és hazákat* ajánlottam s ajánlatom elfogadására szívetek, lelketek készségét, hajlandóságát felébreszteni is megkísérlettem. Vajha sikerült volna ez nekem! ki hűségetek némi támaszául magamat is, az én lelkipásztori működésemet is felajánlottam. Ha a jó Isten velem lesz, s erőtlenségemben támogat: meg is állok szavam mellett, teljesítem ezután is a megbízatást, melyet a ti, anyaszentegyházunk itt szétszórtan élő hivei lelki pásztorlására és gondozására nyertem.

Eljövök hozzátok örömmel, meglátogatlak koronkint szívesen. A mint a körülmények megjelölik: sírok vagy örülök veletek, vigasztallak vagy bátorítlak, dicsérlek vagy dorgállak, de szívből és szívetekbe irányozom szavaimat mindig s lelki javatok: földi boldogságtok s mennyei üdvösségtök lebeg lelki szemeim előtt örökké. — S a szerint, a mint be- és megfogadjátok szavaimat, megértitek és követitek intéscimet, tanácsaimat; a szerint, a mint az én lelkem szavában a tiétek magáéra ismer, törekvésem visszhangra, példám követésre talál: leszek nektek gyenge vagy erős támaszotok a hűségben, melytől az élet koronája; a szent és igaz életben, melytől üdve, boldogsága függ. De legyen úgy az én, mint a ti erőtlenségteknek erőssége, vára és paizsa Isten, hogy törekvésünket siker, munkánkat áldás koronázza most és mindörökké. Amen.

Szász ANDRÁS,

Californiai levél.

Kalifornia, Alameda.

E folyóirat olvasói emlékezhetnek egy levélre, melyet a távol Californiából a sanfranciscoi és más unitárius egyházakról ezelőtt pár évvel irtam. Sok minden történt azóta. Nagy események zajlottak le, melyek nemzeti életünkre fontosak. De ezekről nem szükség szólnom, mert eléggé ismeretesek. S egyenesen rátérhetek arra, hogy írjak a Californiában való vallási előhaladásról, mely egyaránt érdekli azokat, a kik Magyarországon és Amerikában közös vallási hitet vallanak.

A sanfranciscoi szép öböl és kikötő hosszában, négy városban öt unitárius gyülekezet van, kettő San-Franciscóban, egy Oaklandben, egy Alamedában és egy Berkeleyben. Ezek közül némelyikben mostanában gyakran változnak a lelkészek, de újabban a keleti államokból olyanok jöttek, a kik állandóan itt fognak maradni, hogy hirdessék a mi vallásunkat. Az alamedai gyülekezet szerencsés, hogy már tiz év óta ugyanaz a lelkésze van, George R. Dodson, kinek igehirdetése a mi ügyünket folyton előbbre viszi.

Legnevezetesebb a sanfranciscoi „Első unitárius gyülekezet,” melyet 1852-ben alapítottak, E gyülekezetnek 1864-től mostanig ugyanaz a papja volt, dr. Horatio Stebbins, ki San-Franciscóban mindig köztisztviselőként állott, s ki most előhaladt korában harminczhat évi szolgálat után nyugalomba vonult, miután a gyülekezetet E. Bradford Leavitt lelkész gondjaira bízta. Dr. Stebbins New-Englandbe tér vissza, a honnan jött volt Californiába, hogy szülőföldjén élje le hátralevő éveit békében és lelki derűtségben, melyet megérdemelnek azok, kik annyi munkás évet áldoztak mások szolgálatának. E. Bradford Leavitt, ki Thomas Starr King és dr. Horatio Stebbins utódjául jött, elébb Washingtonban volt pap. Aránylag még ifju ember és hivei teljes reménnyel vannak eltelve iránta. Jelen voltam a beiktatásán. Megható volt, a mint dr. Stebbins lelkére kötötte annak az egyháznak gondozását, mely e napnyugati város szellemi életének egyik erőssége.